

Identitate națională, identitate europeană și provocarea populismului

Sinteză a contribuțiilor Grupului de Reflecție Strategică „România în UE” · 22 iulie 2026

Raportori:

Sergiu Mișcoiu | *prof. univ. dr., directorul Centrului de Cooperări Internaționale, Universitatea Babeș-Bolyai*

Silviu Rogobete | *prof. univ. dr., directorul Școlii doctorale de filosofie, sociologie și științe politice, Universitatea de Vest Timișoara*

Autorii contribuțiilor

Teodor Baconschi | *ambasador*

Dumitru Chisalița | *presedinte, Asociația Energia Inteligentă*

Adrian-Gabriel Corpadean | *conf. univ. dr., decan, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (UBB)*

Sergiu Mișcoiu | *prof. univ. dr., director Centrul de Cooperări Internaționale, UBB*

Raluca Moldovan | *conf. univ. dr., Facultatea de Studii Europene, UBB*

Adrian Papahagi | *prof. univ. dr., Facultatea de Litere, UBB*

Ovidiu Pecican | *prof. univ. dr., UBB*

Dorin Popescu | *presedinte, Asociația Casa Marii Negre*

Antonia Pup | *asistent universitar, Universitatea Georgetown din Washington*

Silviu Rogobete | *prof. univ. dr., director Școala doctorală de filosofie, sociologie și științe politice, Universitatea de Vest Timișoara*

Mihai Sebe | *coordonator relații interinstituționale, Institutul European din România*

Remus Ștefureac | *președinte-director general al Institutului de Cercetări Sociologice INSCOP*

Sever Voinescu | *redactor-sef, Dilema Veche*

Cuprins

Autorii contribuțiilor	1
Introducere generală	4
1 · Elemente definitorii ale identității naționale românești	5
 Rezumat.....	5

Elemente definitorii convergente.....	5
Trăsături de caracter și mentalitate.....	6
Tensiuni și riscuri semnalate	6
Concluzie: o identitate deschisă	6
2 · Elementele comune ale identității europene și registrele lor.....	7
Rezumat.....	7
Registrul istoric, cultural și civilizațional	7
Registrul politic și normativ	7
Registrul juridic, instituțional și civic	7
Registrul social și experiențial.....	7
Registrul economic și strategic.....	8
Registrul geopolitic.....	8
Natura apartenenței și tensiunile.....	8
Concluzie: o intersecție de registre.....	8
3 · Patriotismul național, suveranismul și cetățenia europeană post-națională	9
Rezumat.....	9
Distincția fundamentală: patriotism ≠ suveranism.....	9
Suveranitatea împărțită, nu pierdută	9
Cetățenia europeană și accentele post-naționale	9
O tensiune indusă, nu inevitabilă	9
Responsabilitatea împărțită.....	9
Dimensiunea afectivă și cea românească.....	10
Concluzie: patriotism european plural.....	10
Confruntarea cu datele empirice (INSCOP, ianuarie 2026).....	10
4 · Este populismul național condamnat să învingă proiectul european?.....	11
Rezumat.....	11
O distincție necesară: populism, suveranism, naționalism	11
Cauzele profunde: criza reprezentării.....	11
Vulnerabilitatea proiectului european	11
Energia ca test al încrederii	11

Reziliența Uniunii și „normalizarea” populismului	12
Evoluția probabilă	12
Cazul României.....	12
Ce este de făcut.....	12
Concluzie	12
5 · Ce trebuie să facă România pentru a preveni derivatele ultraidentitare	13
Rezumat.....	13
Buna guvernare — cea mai bună politică anti-radicalizare	13
Reducerea inegalităților sociale și teritoriale	13
Educația civică, media și gândirea critică	13
Educația istorică și o identitate matură	13
Recuperarea patriotismului de către forțele democratice	13
Combaterea corectă a extremismului.....	14
Protejarea spațiului informațional	14
Energia ca „patriotism al competenței”	14
Afirmarea României ca actor influent în UE.....	14
O nouă narațiune europeană.....	14
Concluzie	14
Concluzii generale	15

Introducere generală

Prezentul document reprezintă un raport sintetic elaborat pe baza contribuțiilor grupului de intelectuali, cercetători, diplomați și experți activi în cadrul Grupului de reflecție România în UE, ca răspuns la o serie de întrebări privind identitatea națională, identitatea europeană și tensiunile politice ale prezentului. Deși vocile provin din domenii diferite — studii europene, istorie, filologie, diplomatie, energie, jurnalism —, ele configurează împreună o imagine coerentă asupra uneia dintre cele mai importante debateri ale momentului: raportul dintre apartenența identitară națională și cea europeană, într-un context marcat de ascensiunea curenților național-populiste și suveraniste.

Cele cinci rapoarte urmează un parcurs logic, de la fundament la aplicație. Primul explorează **elementele definitorii ale identității naționale românești**, arătând că aceasta nu este o esență fixă, ci o construcție de sinteză, aflată în permanentă redefinire. Al doilea mută analiza la nivel continental, identificând **elementele comune și registrele identității europene** — de la moștenirea cultural-civilizațională la dimensiunea juridică, socială și geopolitică. Al treilea examinează **dinamica dintre patriotismul național, suveranism și cetățenia europeană post-națională**, respingând ideea unui joc cu sumă zero între cele două loialități și confruntând concluziile cu date empirice recente de opinie publică. Al patrulea abordează întrebarea dacă **populismul național este condamnat să învingă proiectul european** și cum vor evolua aceste ideologii în anii următori. Al cincilea propune un set de măsuri concrete privind **ceea ce trebuie să facă România pentru a preveni derivatele ultraidentitare, consolidându-și în același timp poziția în Uniunea Europeană**.

Un fir roșu străbate întregul document: **identitatea națională și cea europeană nu se exclud, ci se pot consolida reciproc**. Departate de a fi antagonice, apartenențele sunt concentrice, iar principala miză nu este alegerea între tradiție și modernitate, între național și european, ci calitatea democrației care le poate armoniza. Sintezele care urmează nu reprezintă poziții oficiale, ci o cartografiere onestă a convergențelor și a nuanțelor dintr-o dezbatere plurală, menită să ofere o bază de reflecție pentru Presedinția României, alți decidenți, mediul academic și publicul interesat.

1 • Elemente definitorii ale identității naționale românești

Întrebare: Care ar fi câteva elemente definitorii ale identității naționale românești și de ce?

Rezumat

Din ansamblul contribuțiilor se desprinde o concluzie comună: identitatea națională românească nu este o esență fixă, ci o **identitate de sinteză**, construită istoric prin suprapunerea mai multor moșteniri și aflată într-o permanentă redefinire. Departate de a fi un dat imuabil, ea este descrisă drept un proces neîncheiat, plural și dinamic, care combină elemente moștenite, stabile, cu elemente dobândite, schimbătoare. Tocmai această capacitate de a integra influențe diverse — latine, bizantine, slave, occidentale — este văzută de majoritatea autorilor ca trăsătura ei cea mai profundă și ca sursă a rezilienței sale.

Elemente definitorii convergente

Limba română. Considerată aproape unanim primul marker identitar. Ea a funcționat ca principal instrument de coeziune într-un spațiu multă vreme fragmentat politic și administrativ, legând provincii cu istorii diferite și oferind baza culturală a proiectului național modern. Latinitatea limbii este văzută nu doar ca trăsătură lingvistică, ci ca expresie a apartenenței la o familie civilizațională occidentală. Totodată, este subliniată natura ei de limbă de sinteză — latină în esență, dar cu adaosuri slave, turcice și un substrat dacic — flexibilă și capabilă să se remodeleze în funcție de contextele geopolitice.

Continuitatea și memoria istorică. Narațiunea continuității daco-romane este un pilon al imaginarului național încă din secolul al XIX-lea. Dincolo de disputele academice privind originile, rolul ei este mai ales simbolic: oferă o explicație a permanenței și legitimează comunitatea politică. Mai mulți autori avertizează însă că memoria trebuie să fie una critică — capabilă să integreze și episoadele dificile ale trecutului — nu o mitologie defensivă exclusiv a gloriei și a sacrificiului.

Credința creștină și Ortodoxia. Ortodoxia (alături de tradițiile greco-catolică și protestantă) este recunoscută drept componentă culturală majoră, cu rol istoric în cultură, educație și viața comunitară. Contribuțiile insistă însă că religia este o componentă însemnată, dar nu exhaustivă, și nu trebuie confundată cu cetățenia sau transformată în test de autenticitate națională — fiind deosebit de sensibilă la instrumentalizare politică.

Orientarea occidentală și apartenența europeană. De peste un secol și jumătate, modernizarea României s-a construit prin raportare la Occident, de la generația pașoptistă până la integrarea în NATO și Uniunea Europeană. Apartenența europeană nu este un adaos exterior, ci rezultatul unei orientări istorice consolidate, descrisă uneori ca o dualitate ontologică între „spiritul locului” și aspirația către familia neolatină europeană.

Experiența frontierelor și idealul unității. Formarea la confluența Imperiilor Otoman, Habsburgic și Rus a produs o cultură politică marcată de adaptabilitate și neîncredere. La aceasta se adaugă idealul unității naționale, cu Marea Unire din 1918 ca moment fondator, simbol al capacității de a transforma diversitatea regională într-un proiect politic comun.

Diaspora și dimensiunea transnațională. Cele peste cinci milioane de români din afara granițelor redefinesc profund comunitatea națională: identitatea românească nu mai este exclusiv teritorială, ci transnațională, contribuind la europenizarea societății.

Trăsături de caracter și mentalitate

Dincolo de elementele „obiective”, contribuțiile identifică trăsături percepute, de temperament și mentalitate colectivă:

- Latinitatea ca mod de a fi — valorizarea familiei, prieteniei și afectelor, uneori în dauna rigorii și pragmatismului.
- Contemplativitate și fatalism blând — înclinație spre improvizație și „descurcăreală”.
- Încredere în viitor — convingerea că „ne descurcăm mereu cumva”.
- Răbdare strategică — cultul amânării, o resemnare non-conflictuală, produs al secolelor de schimbare dictată din exterior.
- Ospitalitate, umor și autopersiflare — însoțite de sensibilitate la umilință și de o oscilație între complexe de inferioritate și de superioritate, ușor de manipulat populist.

Tensiuni și riscuri semnalate

Autorii avertizează constant asupra **politizării identității**. Discursul populist și suveranist reduce o identitate complexă la câteva simboluri și creează opoziții artificiale — între „adevărații români” și restul, între popor și elite, între România și Uniunea Europeană. Sunt criticate în egală măsură **exaltarea naționalistă** (protocronism, dacism, latinism excesiv) și **deconstrucția totală** a valorilor naționale — ambele generatoare de extremism.

Concluzie: o identitate deschisă

Sinteza conduce spre ideea unei **identități deschise**, capabilă să combine tradiția cu modernitatea și memoria cu proiectul de viitor. Elementele ei definitorii nu se opun apartenenței europene, ci pot fi consolidate prin ea. Patriotismul civic este propus drept cadru mai adecvat decât definițiile etnice sau confesionale rigide. România nu este mai puțin românească pentru că este europeană; principala ei caracteristică pare a fi tocmai capacitatea de sinteză.

2 • Elementele comune ale identității europene și registrele lor

Întrebare: Care sunt elementele comune care ar putea defini identitatea europeană în general și pe cea a cetățenilor Uniunii Europene în particular? Căror registre le-ar aparține aceste elemente?

Rezumat

Identitatea europeană nu poate fi redusă la o cultură omogenă și nici la un simplu construct instituțional. Ea este o **identitate multistratificată și „mai laxă” decât cele naționale**, care nu cere renunțarea la apartenențele naționale, ci un nivel suplimentar de identificare — formula „unității în diversitate”. Autorii disting între **identitatea europeană în sens larg** (culturală și civilizațională) și **identitatea cetățeanului Uniunii** (preponderent civică, juridică și instituțională), distribuite pe mai multe registre.

Registrul istoric, cultural și civilizațional

Fundamentul cel mai invocat este **triada moștenirii mediteraneene** — filozofia greacă, dreptul roman și revelația iudeo-creștină (Atena, Roma, Ierusalim), cu straturi succesive (creștinism, umanism, Renaștere, Iluminism, știință modernă). Moștenirea **nu trebuie transformată într-o genealogie exclusivistă**: elementul cu adevărat comun este capacitatea de a integra diferențele și de a-și reevalua critic propriul trecut.

Registrul politic și normativ

Nucleul identității europene contemporane. Uniunea s-a construit **în jurul unui set de principii** — demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept, protecția minorităților (art. 2 TUE). Europa apare ca o comunitate politică, nu etnică — un „patriotism constituțional”.

Registrul juridic, instituțional și civic

Specific cetățenilor Uniunii, transformă identitatea în drepturi concrete:

- libera circulație și ședere pe teritoriul Uniunii;
- dreptul de a munci și de a studia în alte state membre;
- dreptul de vot la alegerile europene și locale în statul de reședință;
- protecția consulară și dreptul de petiție la instituțiile europene;
- accesul la Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Registrul social și experiențial

Europa devine reală prin experiențe cotidiene: călătorii fără frontiere, mobilitate universitară (Erasmus+), familii transnaționale, **modelul social european** — echilibrul dintre economia de piață și protecția socială.

Registrul economic și strategic

Un registru tot mai proeminent leagă identitatea de **gestionarea în comun a resurselor esențiale**. Energia este exemplul emblematic — cu o dimensiune strategică (securitate energetică = securitate europeană), una economică (spațiu energetic comun) și una valorică (tranziția verde, sustenabilitatea).

Registrul geopolitic

Ultimii ani au reactivat ideea Europei ca **spațiu politic ce trebuie apărat**. Agresiunea Rusiei, competiția marilor puteri și ruptura transatlantică au consolidat ideea de autonomie strategică și reziliență colectivă — identitatea europeană „se coagulează” în fața provocărilor externe.

Natura apartenenței și tensiunile

Un consens puternic vizează caracterul **non-exclusiv și multistratificat**: cetățenii nu aleg între identitatea națională și cea europeană, ci le combină. Dificultatea majoră este că identitatea europeană se formează **prin practică, nu prin impunere**, iar contribuțiile avertizează unanim asupra **instrumentalizării populiste**, care o prezintă artificial ca incompatibilă cu cea națională.

Concluzie: o intersecție de registre

Identitatea europeană se definește nu printr-o cultură uniformă, ci ca **intersecție a mai multor registre** — istoric-cultural, politic-normativ, juridic-civic, social, economic-strategic și geopolitic. Formula potrivită rămâne unitatea care păstrează diferențele, nu uniformitatea care le șterge.

3 · Patriotismul național, suveranismul și cetățenia europeană post-națională

Întrebare: Cum vedeți dinamica dintre patriotismul național tradițional (și noile tendințe etichetate drept suveraniste) și elementele definitorii ale cetățeniei europene, cu accentele ei post-naționale?

Rezumat

Contribuțiile resping aproape unanim ideea unui **joc cu sumă zero** între patriotismul național și cetățenia europeană. Apartenențele sunt **concentrice, nu exclusive** — poți fi simultan bun clujean, bun ardelean, bun român și bun european. Adevărata confruntare nu este între națiune și Europa, ci între două moduri de a înțelege identitatea: unul deschis și pluralist, celălalt exclusivist și antagonic.

Distincția fundamentală: patriotism ≠ suveranism

- **Patriotismul** — atașament legitim față de comunitatea politică, cultura și istoria națională; nu este incompatibil cu apartenența la structuri supranaționale și poate susține integrarea europeană.
- **Suveranismul contemporan** — mai curând o ofertă politică, pornind de la o preocupare legitimă (controlul democratic), dar alunecând frecvent într-un discurs antagonic față de instituțiile europene.

Suveranitatea împărțită, nu pierdută

Suveranitatea pur formală valorează puțin fără capacitate efectivă de acțiune. Integrarea a înlocuit concepția westfaliană a suveranității indivizibile cu o **suveranitate exercitată în comun** — paradoxal, cooperarea europeană consolidează suveranitatea reală a statelor în raport cu marile puteri.

Cetățenia europeană și accentele post-naționale

Cetățenia europeană **completează, nu înlocuiește** cetățenia națională (art. 20 TFUE). Caracterul „post-național” nu înseamnă o societate fără națiuni, ci o ordine în care drepturile depășesc parțial frontierele statului. Ca punte conceptuală este invocat „**patriotismul constituțional**” (Habermas).

O tensiune indusă, nu inevitabilă

Actualul conflict identitar este **real, dar indus ideologic**. În arhitectura actuală a Uniunii, statele membre păstrează roluri naționale puternice, iar renunțarea la suveranitate este episodică. Există un potențial de armonizare încă insuficient exploatat.

Responsabilitatea împărțită

Sunt semnalate deopotrivă derapajele populiste și carențele instituțiilor europene: comunicare tehnocrată, exces normativ, netransparență, percepția unui „gigant comercial, pitic strategic”. Se pledează pentru **debirocratizare și focalizare** pe marile teme comune.

Dimensiunea afectivă și cea românească

Cetățenia europeană este percepută ca proiect juridic și economic, în timp ce patriotismul mobilizează **emoții, simboluri și memorie**. În cazul României, suveranismul autohton este considerat de unele voci **mimetic și artificial**, integrarea de după 1989 consolidând instituțiile și dezvoltarea.

Concluzie: patriotism european plural

Viitorul nu aparține nici federalismului abstract, nici suveranismului exclusivist, ci unui **patriotism european plural**. Nu este o contradicție să te simți profund român și profund european — cele două dimensiuni se întăresc reciproc.

Confruntarea cu datele empirice

Raportul sintetic despre patriotism și cetățenie europeană este confirmat în bună măsură de datele INSCOP, dar acestea îi adaugă și un corectiv important. Teza centrală a raportului — respingerea unui joc cu sumă zero între națiune și Europa, cu preferința pentru un „naționalism de negociere” mai degrabă decât de ruptură — se regăsește direct în cifre: 69,1% dintre români vor renegocierea unor condiții mai favorabile în interiorul UE, iar doar 11,2% susțin ieșirea, în timp ce 54,9% cred că viața le-ar fi mai grea dacă UE s-ar desființa (față de 22,4% care cred contrariul). La fel, ideea din raport că suveranismul se exprimă ca presiune politică internă, nu ca opțiune radicală, este susținută de faptul că în niciun bazin electoral al partidelor mari — inclusiv AUR — nu există o majoritate pro-desființare. Se confirmă și distincția raportului dintre patriotism/suveranism și convingerea profundă: aproape 39% percep apartenența la UE ca o limitare a suveranității, ceea ce validează argumentul că tensiunea este reală și instrumentalizabilă politic.

Datele nuanțează însă optimismul raportului privind complementaritatea „resimțită” dintre cele două identități. Raportul presupune un patriotism european care se poate întări reciproc cu cel național, dar sondajul arată un atașament pragmatic și condiționat, nu internalizat identitar — un pro-europenism „prin calcul, nu prin convingere”, bazat pe teama de pierdere (securitate, stabilitate, acces), nu pe loialitate simbolică. Aceasta întărește tocmai avertismentul din raport privind dimensiunea afectivă deficitară a cetățeniei europene și responsabilitatea împărțită a instituțiilor: un sprijin defensiv și instrumental poate fi rapid erodat de discursuri populiste dacă beneficiile nu sunt clar resimțite în viața de zi cu zi, iar 1 din 5 români sunt deja eurosceptici convinși. Cu alte cuvinte, datele confirmă diagnosticul raportului, dar sugerează că „patriotismul european plural” pe care acesta îl propune ca soluție rămâne, deocamdată, mai mult un obiectiv decât o realitate a opiniei publice.

Pe scurt: datele de opinie publică confirmă teza centrală: **69,1%** dintre români vor renegocierea unor condiții mai favorabile în interiorul UE, doar **11,2%** susțin ieșirea, iar **54,9%** cred că viața le-ar fi mai grea dacă UE s-ar desființa (față de 22,4% care cred contrariul). În niciun bazin electoral al partidelor mari nu există o majoritate pro-desființare. Datele nuanțează însă optimismul: atașamentul este **pragmatic și condiționat, nu internalizat identitar** — un pro-europenism „prin calcul, nu prin convingere”, care poate fi erodat de discursuri populiste. „Patriotismul european plural” rămâne deocamdată mai mult un obiectiv decât o realitate a opiniei publice.

4 · Este populismul național condamnat să învingă proiectul european?

Întrebare: Este populismul național condamnat să se impună în detrimentul proiectului european? Cum vedeți evoluția în anii următori a ideologiilor național-populiste în România și în Europa?

Rezumat

Răspunsul comun este un „**nu**” **nuanțat**: populismul național nu este condamnat să învingă, dar nici nu poate fi minimalizat ca accident politic. Ideea de „condamnare” este respinsă — **„nimic nu e condamnat din plecare, totul se joacă”**. Populismul apare ca un **simptom al unor dezechilibre reale**, o „febră” a democrațiilor în care aleșii și-au pierdut reprezentativitatea.

O distincție necesară: populism, suveranism, naționalism

- **Populismul ca logică politică** — opoziția morală dintre „poporul pur” și „elita coruptă”, atașabilă unor proiecte diverse.
- **Populismul național ca proiect ideologic** — adaugă o dimensiune identitară etno-culturală și religioasă puternică.
- **Suveranismul** — o noutate politică ce poate „colapsa în două-trei cicluri electorale” dacă apar oferte democratice proaspete.

Cauzele profunde: criza reprezentării

Se respinge explicația reduționistă a manipulării. Cauza este o **criză structurală a reprezentării democratice**: neîncrederea în partide, corupția, serviciile publice slabe, inegalitățile, decalajele teritoriale, exodul. Populismul transformă aceste nemulțumiri reale într-o poveste simplă despre un popor trădat de o elită coruptă.

Vulnerabilitatea proiectului european

Diagnosticul cel mai frecvent: **„populismul vorbește limbajul emoțiilor, iar Uniunea Europeană vorbește adesea limbajul administrației”**. O parte a criticilor suveraniste — deficitul democratic, birocratizarea — exprimă probleme reale ce nu trebuie respinse automat.

Energia ca test al încrederii

Energia este „cea mai puternică armă politică a secolului XXI”. Ascensiunea populismului este legată de golul dintre ambiția politică și realitatea economică. „Acolo unde cetățenii nu mai au încredere că instituțiile le pot asigura prosperitatea, populismul devine regula.”

Reziliența Uniunii și „normalizarea” populismului

Uniunea a demonstrat o **reziliență remarcabilă** — niciuna dintre marile crize nu a dus la dezintegrare. Discursul populist a mutat de la „ieșirea din Europa” la „schimbarea Europei”. Pericolul real este **normalizarea ideii** că pluralismul și limitele constituționale ar fi obstacole în calea voinței populare.

Evoluția probabilă

Scenariul dominant este o **consolidare inegală**, cu influență crescândă asupra agendei partidelor tradiționale. Traectorii posibile: un **populism transeuropean**, ofilirea suveranismului, sau puncte de intersecție sustenabile între viziunea națională și cea europeană. Factori agravanți: platformele digitale, ingerințele externe (războiul hibrid rusesc) și regresul democratic.

Cazul României

Una dintre cele mai proeuropene societăți din Uniune. Alegerile prezidențiale din 2025 au arătat **forța și limitele** familiei suveraniste: peste 40% în primul tur și 46,4% în turul al doilea, dar o coaliție proeuropeană majoritară (53,6%) — confirmând un **plafon electoral** al populismului când e asociat cu instabilitatea sau izolarea.

Ce este de făcut

Condamnarea morală nu este suficientă — trebuie atacate cauzele. Măsuri recurente: guvernare competentă și reducerea inegalităților; apropierea instituțiilor de cetățeni; reinventarea dialogului social; educație civică și „realfabetizare comunitară”; un răspuns ferm la războiul hibrid; capacitatea Europei de „a-și spune propria poveste”. Un risc de metodă: **copierea retoricii radicale** legitimează premisele populismului.

Concluzie

Adevărata confruntare este între **două modele de organizare a democrației**: unul pluralist și unul plebiscitar. Populismul național nu este destinat să învingă, dar reprezintă un serios semnal de alarmă. Viitorul depinde de capacitatea democrațiilor de a-și regăsi energia reformatoare și de a oferi permanent alternative credibile.

5 · Ce trebuie să facă România pentru a preveni derivatele ultraidentitare

Întrebare: Ce trebuie să facă România pentru a preveni derivatele ultraidentitare, consolidându-și în același timp poziția în Uniunea Europeană?

Rezumat

Derivatele ultraidentitare nu se previn prin **diminuarea identității naționale, ci prin democratizarea și deschiderea ei**. Combaterea radicalismului și consolidarea poziției europene se susțin reciproc: „România puternică în UE, nu România singură împotriva UE.” Succesul discursurilor ultraidentitare reflectă **vulnerabilități structurale reale**. Răspunsul este dual: măsuri interne și externe.

Buna guvernare — cea mai bună politică anti-radicalizare

Prioritatea recurentă este **refacerea încrederii în instituții**. Discursurile ultraidentitare prosperă acolo unde statul este perceput ca incompetent, corupt sau indiferent. „Cea mai bună politică împotriva radicalizării rămâne buna guvernare.”

Reducerea inegalităților sociale și teritoriale

Populismul prosperă acolo unde se instalează **sentimentul abandonului**. Decalajele dintre marile orașe și zonele rămase în urmă alimentează percepția „celor două Români”. Politicile de dezvoltare regională sunt și **politici de consolidare democratică**.

Educația civică, media și gândirea critică

„Investiția în educație reprezintă cea mai importantă politică de securitate democratică.” Alfabetizarea media și gândirea critică devin condiții de funcționare a democrației, mai ales față de un electorat radical preponderent tânăr, conectat la social media.

Educația istorică și o identitate matură

Identitatea națională ar trebui predată ca o **construcție istorică vie** — cu realizări, conflicte și episoade incomode. O asemenea abordare reduce atractivitatea mitologiilor despre o națiune „pură”, trădată de străini și elite.

Recuperarea patriotismului de către forțele democratice

A fost o **eroare tactică majoră** ca discursul patriotic să fie lăsat deoparte în numele exclusiv al celui proeuropean — spațiul a fost acaparat de actori radicali. Se pledează pentru un **patriotism democratic, incluziv și european**.

Combaterea corectă a extremismului

Lupta cu naționalismul radical nu se poate purta cu instrumente penale — este contraproductivă. Terenul corect este al convingerilor: se combat **ideile, nu oamenii**. În paralel, fermitate față de rețelele de propagandă ostilă și reformarea serviciilor de informații.

Protejarea spațiului informațional

Educație media sistematică, transparența finanțării presei, susținerea jurnalismului independent. Principiu de echilibru: **combaterea dezinformării nu trebuie confundată cu cenzura**.

Energia ca „patriotism al competenței”

Energia poate deveni un „**patriotism al competenței, nu al resentimentului**”: securitate energetică fără izolaționism, suveranitate prin infrastructură europeană, valoare adăugată acasă, reducerea facturilor ca antidot anti-extremist, UE ca **multiplicator de putere, nu ca tutore**.

Afirmarea României ca actor influent în UE

România trebuie să renunțe la postura de **beneficiar pasiv** și să formuleze inițiative în marile dezbateri europene, cu obiective proprii, alianțe și capacitatea de a spune și „nu”. Este propus un model pe patru piloni — **competiție, cooperare, cooptare și coordonare**.

O nouă narațiune europeană

Integrarea nu mai poate fi prezentată exclusiv ca **proiect economic**. Europa trebuie explicată și ca proiect al păcii, al libertății, al demnității și al securității, într-o lume marcată de instabilitate geopolitică.

Concluzie

Provocarea nu este alegerea între identitatea românească și cea europeană — cele două pot evolua împreună. Prevenirea derivelor presupune un **stat care produce siguranță, competență și reprezentare** și un patriotism democratic care nu are nevoie de „adversari imaginari”. Izolarea ultraidentitară se previne prin eliminarea condițiilor care fac radicalismul credibil.

Concluzii generale

Rprezentul raport sintetic conturează o teză unitară: **identitatea națională și cea europeană nu sunt loialități concurente, ci concentrice**, iar tensiunea dintre ele nu este inevitabilă, ci indusă politic. De la identitatea românească de sinteză (I) la identitatea europeană ca intersecție de registre (II), de la respingerea jocului cu sumă zero dintre patriotism și cetățenia europeană (III) până la diagnosticul populismului (IV) și la soluțiile pentru România (V), firul argumentativ rămâne consecvent: o identitate sigură pe sine nu are nevoie de adversari imaginari pentru a exista.

Un al doilea fir comun este **diagnosticul lucid al vulnerabilităților**. Ascensiunea curentelor ultraidentitare și suveraniste nu este pusă pe seama exclusivă a manipulării, ci a unor cauze structurale reale — criza reprezentării democratice, inegalitățile, neîncrederea în instituții și un proiect european care „vorbește limbajul administrației” într-o epocă a emoțiilor. Datele de opinie publică nuanțează orice optimism: sprijinul românilor pentru Uniune este majoritar, dar pragmatic și condiționat — un pro-europenism „prin calcul, nu prin convingere”, ușor de erodat în absența unor beneficii clar resimțite.

Al treilea fir este **agenda de acțiune**. Contribuțiile converg asupra ideii că răspunsul la radicalism nu este nici minimalizarea, nici demonizarea, ci buna guvernare, reducerea inegalităților, educația civică și istorică, recuperarea patriotismului de către forțele democratice, protejarea spațiului informațional și afirmarea asertivă a României ca actor influent în Uniune. Combaterea extremismului se face pe terenul ideilor, nu prin instrumente penale, iar apărarea democrației presupune fermitate față de operațiunile ostile, dar deschidere față de cetățenii atrași de aceste idei.

În ansamblu, documentul propune o viziune în care specificul românesc și vocația europeană se consolidează reciproc. România este europeană nu în pofida identității sale, ci prin modul în care aceasta s-a construit la intersecția dintre tradiție și modernitate, dintre diversitate și unitate. Miza finală nu este alegerea între național și european, ci **calitatea democrației** capabile să le armonizeze — o democrație care demonstrează că solidaritatea, pluralismul și cooperarea sunt resurse de putere, nu de slăbiciune, într-o lume tot mai fragmentată.